

**АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ФІНАНСУВАННЯ
ПРОТИЕПІЗОТИЧНИХ ЗАХОДІВ**

М. О. ЖУКОВСЬКИЙ, асистент

В. В. МІСНІЧЕНКО, аспірант*

В. В. НЕДОСЕКОВ, доктор ветеринарних наук, професор

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: nfvm@ukr.net

***Анотація.** В статті проаналізовано міжнародний досвід системи державного та недержавного фінансування проведення протиепізоотичних заходів, відшкодування власникам тварин наслідків епізоотій, та запропоновано пропозиції щодо створення власної системи відшкодування втрат власникам тварин та фінансування протиепізоотичних заходів.*

***Ключові слова:** протиепізоотичні заходи, епізоотії, компенсація, протиепізоотична каса, фінансування*

В Україні державне регулювання та підтримка галузі ветеринарної медицини спрямовані переважно на проведення протиепізоотичних заходів. Контроль епізоотичної ситуації країни у значній мірі залежить від повного та своєчасного фінансування галузі ветеринарної медицини та прозорості у використанні державних коштів. Отримувачем бюджетних коштів та препаратів є головні управління ветеринарної медицини в областях [1].

На сьогодні в окремих регіонах країни виникають вогнища захворювань тварин на африканську чуму свиней, туберкульоз, лейкоз, бруцельоз та інші хвороби, небезпечні для людей і тварин. [4] Існує також реальна загроза занесення з за кордону збудників особливо небезпечних хвороб тварин, наприклад ящуру. Тому, необхідне проведення комплексного дослідження державного регулювання проведення протиепізоотичних заходів, механізму компенсації наслідків спалаху інфекційних хвороб, а також компенсація власникам тварин у разі їх знищення.

Проблемами державного регулювання в галузі ветеринарної медицини, ефективності протиепізоотичних заходів, пошуком дієвих шляхів ліквідації

*Науковий керівник – доктор ветеринарних наук, професор В. В. Недосєков

спалахів інфекційних хвороб тварин займалися наступні вчені: В. Величко, П. Вербицький, В. Власов, О. Гаврилюк, В. Довгань, Ю. Косенко, В. Недосєков, П. Музика, А. Ображей та інші.

Недостатньо дослідженими залишаються питання державного регулювання ефективності та фінансування протиєпізоотичних заходів, а головне, не розроблено альтернативних механізмів фінансування збитків отриманих власниками тварин у разі знищення поголів'я. Питання хто і в якому обсязі буде відшкодовувати втрати від знищення тварин власникам є відкритим.

Мета дослідження – аналіз міжнародного досвіду системи державного і недержавного фінансування проведення протиєпізоотичних заходів, відшкодування власникам тварин наслідків епізоотій і пропозиція створення власної системи відшкодування втрат власникам тварин та фінансування протиєпізоотичних заходів.

Результати дослідження та їх обговорення. Розпорядником коштів державного бюджету є Міністерство аграрної політики та продовольства України, відповідальним виконавцем бюджетної програми є Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України. Фінансування протиєпізоотичних заходів здійснюється як у вигляді прямого фінансування, так і шляхом централізованого постачання ветеринарних та імунобіологічних препаратів. Слід відмітити, що фінансування протиєпізоотичних заходів проводиться виключно за кошти державного бюджету. [1]

Плани протиєпізоотичних заходів щодо профілактики основних заразних хвороб тварин та проведення щеплень розробляються, виходячи з епізоотичної ситуації в розрізі видів тварин, назв хвороб та кількості досліджень. Щодо компенсаційних схем, то сьогодні існуючі схеми компенсацій зосереджуються в основному на механізмі компенсації для власників тварин у випадках епізоотії. [5]

Наразі триває серйозна реформа державної служби ветеринарної медицини. Передбачається за прикладом інших країн розподіл відповідальності між державними органами та приватними агентами.

В сучасних умовах ветеринарна діяльність у багатьох країнах світу ведеться як державною, так і приватними службами. Область діяльності державної ветеринарної служби обмежується здійсненням державного ветеринарного нагляду, лабораторними дослідженнями, ветеринарно-санітарною експертизою продуктів тваринного і рослинного походження. Основний обсяг ветеринарної роботи проводиться спеціалістами приватної ветеринарної медицини, яка об'єднує найманих ветеринарних лікарів та приватно практикуючих спеціалістів.

Незважаючи на те, що деконцентрація має покращити ефективність, сама по собі вона не гарантує оптимального використання державних коштів, а механізм компенсації за знищених тварин власникам взагалі стає незрозумілим. Досвід попередніх років показує надзвичайно високу затратність ліквідації епізоотій, а головне, суми компенсації за знищене поголів'я тварин можуть сягати десятки, а то й сотні мільйонів гривень. Це і спалах пташиного грипу в АР Крим, це і актуальні наразі спалахи африканської чуми свиней. Так, під час ліквідації спалаху пташиного грипу в 2006 році в АР Крим фінансування йшло напряму із резервного фонду Кабінету міністрів України.

З останніми спалахами АЧС ситуація дещо інша. «Я пам'ятаю тільки один випадок у Запорізькій області, коли компенсація була з держбюджету», – сказав О.Вержиховський, зазначивши, що в інших випадках компенсації виділялися за рішенням органів місцевої влади. [8]

Вперше спалах АЧС в Україні був у 2012 році, також були спалахи в Луганській та Чернігівській областях у 2013 році. Сума компенсації в Чернігівській області склала 220,99 тис. грн.[7]. Проте, власники тварин дуже неохоче хотіли віддавати свиней на знищення, вважали що оціночна вартість тварин занизька. Ще менше своїх тварин хочуть віддавати промислові

виробники, де поголів'я тварин вимірюється десятками тисяч, а збитки сягнуть мільйонів гривень. Яскравий тому приклад спалах у 2015 році АЧС в Броварському районі на агрокомбінаті «Калита», де питання компенсації за знищення 61,2 тис. голів свиней і досі відкрите.

В Росії під час ліквідації спалахів АЧС було знищено понад 1 млн. голів свиней. Разом з тим економічні збитки склали понад 2 млрд доларів США, це колосальне навантаження на державний бюджет країни. [10]

В інших країнах ситуація дещо інша. Наприклад, Китай в 2013 році виділив на компенсацію наслідків спалаху пташиного грипу 48,5 млн доларів США [9]. Слід зазначити, що навантаження на видаткову частину державного бюджету України зависоке, а резервний фонд є обмеженим. Також після реформи децентралізації лєвова частка компенсації за заподіяні збитки епізоотіями ляже непосильним тягарем на місцеві бюджети.

Тому, на нашу думку, треба шукати альтернативні джерела фінансування для компенсації власникам за знищених тварин, а також для проведення термінових оперативних протиєпізоотичних заходів. Доцільним є поглянути на досвід Німеччини, де започаткування перших виплат за знищених тварин переносить нас в далекий 1711 рік, коли був спалах в Європі чуми ВРХ, а в 1765 році було створено перше страхове товариство на державній основі, що займалося страхуванням тварин. Безумовно, трьохсотлітній досвід сплати компенсацій та фінансування протиєпізоотичних заходів призвів до формування досить дієвої системи. [6]

Наразі у Німеччині в усіх землях створено протиєпізоотичну касу, правовий механізм функціонування якої прописаний в Законі про здоров'я тварин. Передбачено відшкодування в наступних випадках:

- 1) втрати тварин через епізоотії, коли є офіційний припис щодо примусового забою або знищення тварин;
- 2) падіж тварин під час епізоотій;
- 3) витрати пов'язані з примусовим забоєм та утилізацією трупів, туш;

4) втрати тварин під час проведення протиепізоотичних заходів, таких як вакцинації, відбір проб, додаткові дослідження, а також аборти внаслідок проведення вище зазначених заходів.

Тварин оцінюють наступним чином: враховується середня ринкова вартість тварини без зменшення ціни через епізоотію та без збільшення ціни за племінну, спортивну, породну або іншу цінність тварини. Наприклад, в Нижній Саксонії існує верхня і нижня межа відшкодування для різних видів тварин. Кінь 2800-6000 €, ВРХ 1800-4000 €, свиня 400-1500 €, вівця 80-800 €, коза 85-800 €, птиця 0,5-50 € за голову, бджолосім'я 150-200 €, риба 20 € за кг.

Виплати можуть бути скорочені на 50 % у випадку відсутності реєстрації тварини та в разі падежу тварин без офіційного визнання епізоотії. Компенсації не виплачуються у випадку незаконного ввезення тварин в країну, коли до загибелі призвели неналежні умови утримання тварин, а також коли власник тварин не сплачує членські внески.

Досить цікавим і прозорим є сам механізм формування фонду протиепізоотичної каси. Він складається із членських внесків власників тварин (50 %) та державних субсидій (50 %). Під час виникнення масових епізоотій може буди додаткове фінансування з ЄС.

Власники тварин один раз на рік сплачують внески в залежності від виду тварин: ВРХ 8,00; свиня 0,80; вівця, коза 1,20; кінь 3,75; птиця: курча на відгодівлі 0,03, курка-несучка 0,05, індик 0,35, індичка 0,13, індиченя 0,05, качка 0,07, гуска 0,12 €.

Протиепізоотична каса – це суспільна державна установа, яка бере на себе відшкодування власникам тварин, збір членських внесків та фінансування протиепізоотичних заходів. У Нижній Саксонії членами протиепізоотичної каси є близько 105 тис власників тварин. Керівництво протиепізоотичною касою здійснюється наступним чином:

- 1) Адміністративна рада, до складу якої входять представники сільського господарства, представники міністерства, представники районного зібрання землі.

- 2) Президія, до складу якої входять представники сільського господарства, представники Міністерства, керівник.
- 3) Керівництво: керівник (ветеринарний лікар), заступник керівника (ветеринарний лікар).
- 4) Адміністрація: ветеринарні лікар (дві особи), юристи (дві особи), співробітники адміністрації (23 особи).

За рахунок протиепізоотичної каси в Нижній саксонії фінансуються наступні заходи:

- відшкодування за тварин, що загинули або були вимушено забиті;
- сплата витрат, що пов'язані з вимушеним забоєм, очищенням та дезінфекцією;
- дотації за втрату тварин за певних епізоотій;
- дотації на вакцини, вакцинації, відбір проб, діагностику;
- вушні бірки та ідентифікацію тварин;
- 60 % витрат, що пов'язані з утилізацією туш;
- логістика у випадку кризового менеджменту та примусового забою;
- банки вакцин ;
- додаткові дослідження;

Також, до повноважень протиепізоотичної каси входить програма моніторингу (відбір проб та дослідження) таких інфекційних хвороб як класична чума свиней, африканська чума свиней, хвороба Ауескі, лейкоз, бруцельоз, пташиний грип.

Також, за рахунок протиепізоотичної каси фінансуються заходи з оздоровлення (витрати на відбір проб, діагностичні дослідження, вимушений забій тварин, що позитивно реагують) від наступних хвороб: герпес-вірус ВРХ тип 1, вірус діареї ВРХ, сальмонельоз, паратуберкульоз, Q-гарячка.

На власників тварин покладається ряд обов'язків. До них належить:

- коректна і своєчасна реєстрація тварин, що утримується;
- своєчасна сплата внесків кожного року;

- негайне повідомлення про підозру на виникнення інфекційного захворювання;
- участь у роботі з боротьби з епізоотією;
- дотримання усіх правових та епізоотично-гігієнічних зобов'язань.

Також, положенням про протиепізоотичну касу передбачено, що власники тварин можуть вимагати зменшення розмірів внесків у випадку довготривалого періоду благополуччя щодо інфекційних хвороб тварин.

Висновки

Наразі триває реформа державної служби ветеринарної медицини, ліквідуються районні управління та лабораторії ветеринарної медицини. Повноваження із проведення обов'язкових протиепізоотичних заходів делегуються приватнопрактикуючим лікарям ветеринарної медицини та найманим спеціалістам. Збільшується навантаження на місцеві бюджети. Але на даному етапі відсутня дієва і ефективна система фінансування протиепізоотичних заходів та компенсації за знищених тварин у разі виникнення епізоотій, а епізоотична ситуація залишається напруженою. Наша країна, нажаль, не має такого потужного бюджету як Китай, де в разі виникнення епізоотій на подолання наслідків можуть виділятися мільйони доларів. Тому, досвід німецької протиепізоотичної каси є досить дієвою альтернативою, де фінансове навантаження рівномірно розподіляється між державою та власниками тварин, що забезпечує більш якісне і у повному обсязі виконання протиепізоотичних заходів. А у разі виникнення епізоотії власник тварини не панікує, не намагається приховати хворих тварин, а, навпаки, забезпечує всебічну підтримку в роботі спеціалістів ветеринарної медицини, тому що впевнений в механізмі компенсації за знищених тварин. Крім того, протиепізоотична каса, у разі її запровадження, дозволить сплачувати значно вигідніші внески за тварину в порівнянні із стархуванням, де сума старховки сягає 7-10 % від вартості тварини і існує багато обмежень стосовно компенсації вартості тварини.

Пропозиції

1. Вважаємо доцільним розглянути та взяти за основу німецький досвід протиепізоотичної каси, щоб розвантажити видаткову частину бюджету. Сплачуючи навіть незначні внески за тварину, власники будуть більш прискіпливо відноситись до обов'язкових протиепізоотичних заходів та контролювати повноту їх виконання, а не сприймати їх як нікому непотрібну формальність. Розподіл фінансових зобов'язань 50:50 значно збільшить сам фонд і матеріальне забезпечення протиепізоотичних заходів.

2. Внести зміни до Закону України про ветеринарну медицину та інших законів і підзаконних актів з метою забезпечення правової підтримки процесу формування та роботи протиепізоотичних кас.

3. Спростити механізм тендерних процедур і надати податкові пільги для протиепізоотичних кас, щоб можливо було більш оперативно реагувати на зміну епізоотичної ситуації в регіоні, або терміново проводити закупку вакцин, дезінфікантів тощо.

4. Покласти на епізоотичні каси обов'язки з ідентифікації реєстрації тварин, що дозволить значно спростити даний процес як для власників тварин, так і для держави. Оскільки епізоотичні каси можуть здійснювати реєстрацію тварин, власником яких є фізична особа, за рахунок власних коштів, а потім централізовано отримати обов'язкове відшкодування державою таких витрат.

[2]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України про ветеринарну медицину, редакція від 10.04.2015 – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2498-12>

2. Закон України про внесення змін до Закону України «Про ідентифікацію та реєстрацію тварин» від 15.07.2015 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616-19>

3. Довгань В. І. Державне регулювання проведення протиепізоотичних заходів в Україні / В. І. Довгань // «Університетські наукові

записки» часопис Хмельницького університету управління та права. – 2012. – №4. – С 445-452.

4. Nedosekov V. Infectious animal pathology: problems and prospects / V. Nedosekov // Earth Bioresources and Life Quality – 2012. – № 1.– Режим доступу: <http://gchera-ejournal.nubip.edu.ua/index.php/ebql/article/view/14>

5. Ничик А. В. Теоретико-методологічні засади формування ринку ветеринарного обслуговування / А. В. Ничик // Агроінком: аграрно-інформаційний науково-виробничий журнал. – 2009. - № 1-4. – с.20-24.

6. Др. Урсула Гердес. Система протиепізоотичних кас – Режим доступу:

http://apdkraine.de/images/201511.11_Besuch__Delegation__Ukraine_2015_11_Ti erseuchenkasse_UA.pdf

7. Яна Брензей. Африканская чума на украинскую свинью / Информационное агенство Униан. 3 февраля 2015 года – Режим доступу: <http://economics.unian.net/agro/1039683-afrikanskaya-chuma-na-ukrainskuyu-svinyu.html>

8. Компенсацію за знищені 61 тис. свиней через АЧС виплатять після розслідування / Інсайдер. Від 30 липня 2015 року – Режим доступу: <http://www.theinsider.ua/business/55ba06fb68883/>

9. У Китаї птахівники отримають компенсацію за збитки від пташиного грипу / Укрінформ від 14 червня 2012 року – Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/rubric-abroad/1507904-u_kitaii_ptahivniki_otrimayut_kompensatsiyu_za_zbitki_vid_ptashinogo_gripu_1836953.html

10. Що таке африканська чума свиней і як їй протидіяти? / Мувін від 1 серпня 2015 року – Режим доступу:

<http://www.myvin.com.ua/ua/news/region/36294.html>

АНАЛИЗ МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА ФИНАНСИРОВАНИЯ ПРОТИЭПИЗООТИЧЕСКИХ МЕРОПРИЯТИЙ

М. О. Жуковский, В. В. Мисниченко, В. В. Недосеков

Аннотация. В статье проанализирован международный опыт государственного и негосударственного финансирования проведения противоэпизоотических мероприятий, возмещения владельцам животных последствий эпизоотий и предложены варианты для создания собственной системы возмещения потерь владельцам животных и финансирование противоэпизоотических мероприятий.

Ключевые слова: противоэпизоотические мероприятия, эпизоотии, компенсация, противоэпизоотическая касса, финансирование

ANALYSIS OF INTERNATIONAL EXPERIENCE FINANCING ACTIVITIES ANTI-EPIZOOTIC

M. O. Zhukovskyi, V. V. Misnichenko, V. V. Nedosekov

Abstract. This article analyses an international experience of the public and private financing of anti-epizootic measures as well as the compensation to animals' owners the consequences of such diseases and offered suggestions for creating its own system of compensation for loss of animal owners and funding anti-epizootic measures.

Keywords: anti-epizootic measures, epizootic diseases, compensation, anti-epizootic service, funding